Novi list, 3.4.2023., str. 32, A3

Evidencijski broj / Article ID: 20467369
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section:

ZKM Uz premijeru predstave »Moj muž«, nastale prema adaptaciji tekstova Rumene Bužarc

Opsežni ženski »neurotil

Dramaturg Tomislav Zajec adaptirao je golemi korpus likova i priča makedonske spisateljice, koristeći se VBZ-ovim prijevodima zbirki »Moj muž« (2016.) i »Nikamo ne idem« (2020.)

Nataša GOVEDIĆ

Prizor iz predstave

ZKM

ZAGERB » Žene koje ne odvedu povrijeđeno dijete u bolnicu, žene koje nakon smrti svog muža jecaju i kažnjavaju se gladovanjem zbog toga što su ga varale, žene koje loču toliko da je svima oko njih godinama neugodno, one paranoidno ljubomorne i one koje mrze cijeli svijet zato što ne mogu imati djece, udane žene koje petnaest puta gledaju svog omiljenog glumca i ljubavnika u predstavi koja čini protutežu sivilu braka s političarom i žene koje ksenofobiju svojih muževa trpe pristojno im guleći jabuke – sve su to vinjete likova koje možete upoznati u najnovijoj ZeKeM-ovoj premijeri predstave »Moj muž«.

Adaptaciju golemog korpusa likova i priča Rumene Bužarovske potpisuje Tomislav Zajec, služeći se VBZ-ovim prijevodima zbirki »Moj muž« (2016.) i »Nikamo ne idem« (2020.). Trosatna predstava nema namjeru povezati sve protagonistice u koherentnu narativnu cjelinu, niti tvrditi kako je frustracija jednog života manja ili veća od frustracije drugog životnog puta. No zanimljivo je da adaptacija kreće od »pogleda izvana« ili lika američke veleposlanice, koja se pokušava svečano obratiti »hrvatskim šenama« (miješa konsonante š/ž, ekavicu i ijekavicu, estradu i svečani ton). I dok je veleposlanica na sceni u svečanoj crnoj haljini i štiklama, hrvatske »šene« prolaze pored nje u raznim stupnjevima opuštenog izgleda svoje dnevne, bolje rečeno polubolesničke sobe (kostimografkinja: Marta Žegura). Na pozornici je i velika prostorija u obliku crnog trokuta koji se polako rotira, nalik igli kompasa (scenograf: Stefano Katunar), što je u načelu dobra ideja za promjene prizora, ali na samoj sceni crni trokut djeluje preglomazno i često smeta ekspresivnosti glumaca. Pri završetku predstave crna kuća nasred pozornice počinje nalikovati i na pramac Titanica s kojeg nam u pomalo podrugljivom ključu općeg potopa ženskih tijela veleposlanica u herojskoj pozi recitira popularnu feminističku poeziju Maye Angelou (parodirajući riječi osnaživanja), nakon čega većina heroina odluči sići s gornje prove na čvrsto tlo kuhinje (smještene unutar crne kutije) i tamo pojesti svoju pileću juhu, unatoč svim brodolomima. Juhu dobije i američka veleposlanica. Barem je kuhinja, dakle, gostoljubiva i topla.

Jadikovka nije nužno kritična

Prozni tekstovi Bužarovske i »prijevod« teksta za pozornicu iz pera Zajeca itekako inzistiraju da je čitavoj toj (balzakovskoj i hugoovskoj, definitivno devetnaestostoljetnoj) galeriji likova zajedničko duboko nezadovoljstvo: pravi pravcati »neurotikon« i satirikon svih vrsta osobnih ogorčenosti. Tako od dosade pate veoma bogate udavače, srednja klasa očajava samo ako nema djece, dok je najsiromašnijima prva briga nakuhavanje ajvara i preživljavanje iz mjeseca u mjesec. I na emocionalnom planu, sve su te bračne utopljenice ustvari gotovo isto lice. Mogli bismo ga opisati kao vječnu Emmu Bovary ili Anu Karenjinu, koja je odgojena da živi za svog muža i svoju romantiku »velike ljubavne priče«, ali umjesto toga svijet joj isporučuje usamljenost i osjećaj tjeskobe, baš kao i nadasve jadnjikave ljubavnike.

Neke će supruge stoga svoju prazninu pokušati puniti alkoholom, druge nevjerama, treće ljubomornim ispadima ili erotskim opsesijama, s time da je satirički okvir adaptacije toliko jak da stalno destabilizira mogućnosti tragike i priliku da bilo koji lik istupi iz dosta sirove groteske. Zajec je dramaturški majstor u serijaliziranju likova Bužarovske, svakoj od brojnih junakinja poklanjajući i dvostruko lice: jedno »tvrdo« za javnost, drugo – »meko«, gotovo zgnječeno – za privatnu frustraciju. Zajec također jako pazi da se čitava konstrukcija ženskog nasilja i samonasilja koja prolazi kroz sve klase i dobne skupine ne prevali u previše pojednostavljenu karikaturu. Hoću reći da je dramski tekst pisan gotovo terapijskom rukom »prihvaćanja« ljudske ludosti i pogreške, a ne tonom osude. Glumački ansambl pod vodstvom redateljice Dore Ruždjak Podolski također uživa u analiziranju unutarnjih otrova čitave ove plejade ženskih neuroza. Rezultat je predstava za koju publika mora imati i dobar želudac i dobre živce, jer kako napreduje tako se pred nama sve više širi jedno osobito Žuto more ili more žuči, koje je isto toliko sigurno da je suvremena ženska sudbina grozno trivijalna ili trivijalno grozna, koliko je klasicistička tragedija vjerovala da je dramski junak uzvišen i plemenit. I jedno i drugo su prolazne mode dramskog pisanja, koje srećom uvijek ovise i o glumcima (a ne samo piscima), a ZKM-ova je glumačka ekipa izvanredna. Ansambl tako vrlo empatično pristaje na činjenicu da kod makedonske autorice nema nijednog lika koji nalazi izlaz iz teške malograđanštine, kao što zdušno pristaje i na redateljski okvir prema kojem se popularnost karaktera gradi kroz pomalo okrutan, mjestimično i mizogin stav da su žene naprosto osuđene da postanu »luđakinje«, jednako kao što je i svaki rob tobože »osuđen« da postane pacijent. Izvedba nema nijedan moment u kojem bilo na razini jezika, bilo na razini karakterizacije, bilo u zoni izvedbenog autorstva, žena nije automat vlastite nemoći. Time predstava postaje fatalistička, a ne kritička, s čime uvijek imam(o) problem.

I utopljenice i malograđanke

Iva Kraljević otvara predstavu u roli supruge američkog veleposlanika u Zagrebu i čitavom svojom scenskom pojavom pripada pozornici i ansamblu Zagrebačkog kazališta mladih: glumački je samosvjesna, nijansirana, vješta u ironičnim bojanjima kolonijalne arogancije, fantastičnog je glasa, sigurne scenske geste. Prava prvakinja. Sjajna je i Nataša Dorčić u roli pijandure Vesne, sveučilišne profesorice koja ostavlja dojam raspadnutog vozila kojemu svako malo otpadne neki dio karoserije. Kad ne nabija po elektirčnoj gitari, Vesna udara po ljudima oko sebe ili govori frazetine, što nije nimalo lako odigrati, ali Dorčić zaista hrabro i pošteno ne falsificira nijedan detalj.

Petra Svrtan možda je trenutno najbolja ZKM-ova glumica po pitanju toga koliko ozbiljno, predano i nemilosrdno secira svoje likove: u ovoj predstavi nesuđenu majku i dubinski gnjevu suprugu Alisu, baš kao i solidarnu prijateljicu Sandru. Anđela Ramljak uvjerljiva je i kao glamurozna snobovska primadona Ava i kao Ana, dezorijentirana te ponešto praznoglava majka preminule djevojčice. Milica Manojlović igra skrušenu, koliko

TIHO TRPLJENJE I VULGARNA OGORČENOST

Pod dostojanstvom se u predstavi smatra tiho trpljenje, dok se kao navodna suprotnost dostojanstvu navodi ili psovački bijes ili gruba, ponekad i vulgarna ogorčenost

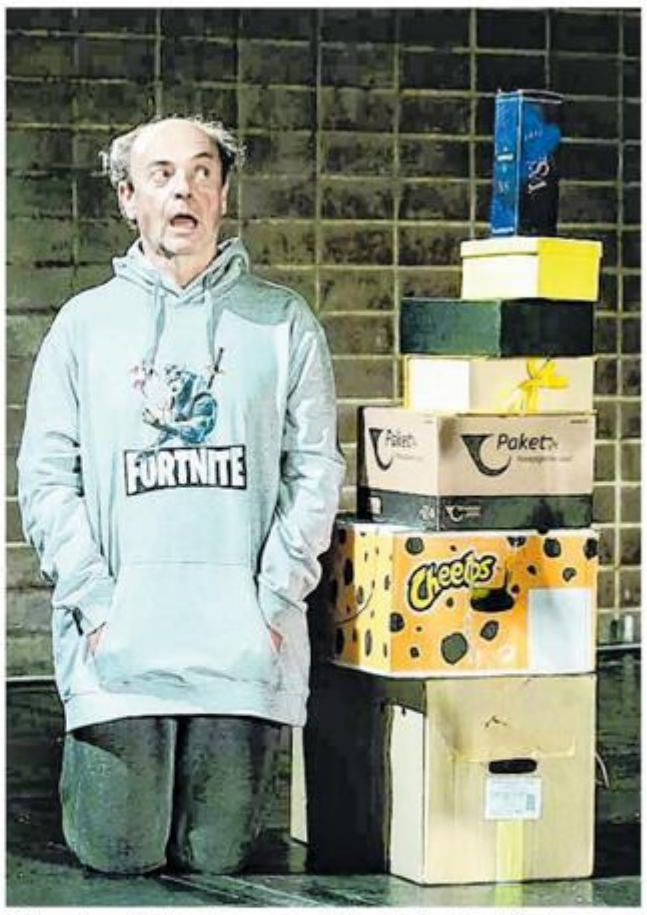
Presscut d.o.o. -- Domagojeva 2, 10000 Zagreb, Croatia -- tel.: +385 1 4550 385, fax.: +385 1 4550 407 -- www.presscut.hr -- helpdesk@presscut.hr

Novi list, 3.4.2023., str. 33, A3

Evidencijski broj / Article ID: 20467369
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section:

ovske, a u režiji Dore Ruždjak Podolski

kon«

Ostvario najbolju ulogu u predstavi - Pjer Meničanin

i iznutra duboko razdiranu Moranu, dok Nataša Dangubić žestoko psuje cijeli svijet u liku vehemente Maše, ministrove supruge. U mom iskustvu, Dangubić je mnogo kompleksnija glumica od toga da vječno igra furije i voljela bih vidjeti predstavu u kojoj igra još neku dimenziju emocionalnog spektra. Doris Šarić Kukuljica fantastičnim melankoličnim mirom utjelovljuje nesretnim slučajem ubijenu djevojčicu, donoseći na scenu jedinu kompletno osmišljenu tragičku minijaturu, dok Hrvojka Begović opravdano šarmira publiku uprizorujem nervoznog, izdajama opsjednutog ženskog Othella pod nazivom Tanja. Mia Melcher uistinu humorno briljira kao cajkasta Borka u borbi za svoje obiteljsko nasljedstvo (riječ je o glumici čija hrabrost raste iz predstavu u predstavu), kao što i Barbara Prpić fantastično igra ranjivu, gotovo izbrisanu ženu koju muči krivnja zbog vlastite bračne nevjere.

Solidne uloge napravile su i Tina Ornaldini (Mirjana, Anet), Dora Polić Vitez kao psihijatrica Emilija te Nadežda Perišić Radović kao rezignirano srdačna mama depresivne kćeri. I muške su uloge sjajne: Zoran Čubrilo igra umornog i korektnog muža alkoholičarke i školskog pedagoga Bakovića; Danijel Ljuboja utjelovljuje »stabilnog supruga« i glazbenika unutar »neplodnog braka«; Adrian Pezdirc nadahnuto glumi i glamuroznu snobovsku pahulju Thomasa i shrvanog oca premilule kćeri Lile; Mateo Videk je tata Karlo zaljubljen u svoju obitelj; Ivan Pašalić je (premalo iskorišteni) gnjevni student i sin mame alkoholičarke. Dado Ćosić igra lik Kreše/hejtera po nacionalnoj osnovi i lik glumca Milana – u oba slučaja korektno, stereotipno točno, ali ne i inovativno na razini nadopisivanja likova (za što znamo da je sposoban). Smatram da najbolju ulogu ove ženske predstave donosi muški glumac: Pjer Meničanin, koji u sebi ima taman onoliko feminizma i samosvjesti da kao dramski dječak Neno prkosi ksenofobnim tiradama svog tate i s velikim drskim osmijehom krade sve ono što mu nedostaje. Da je predstava pogodila tu nezajažljivu žilavost kakvu u sebi nalazi Meničanin za svoj lik, mogli bismo reći da je moćna. Ovako je jednolično uvjerena u neumitnost kolektivnog i individualnog poraza.

Režijski kut i krug

Gledano u cjelini, »Moj muž« ostavlja dojam predstave koja zabavlja publiku svojim malim satiričkim okrutnostima, grabi prema finalu u sve brojnijoj glumačkoj formaciji, vješto gomila svoje prizore i žonglira ženskim portretima, ali na kraju ne donosi nove uvide. Po tome je izrazito »mađelijevska«: vidi isključivo ljudske slabosti, sitnosti, sebičnosti. Detaljno ih istražuje s glumicama i glumcima – i od njih zbilja mnogo i dobiva. No definitivno se ne slažem s političnošću ove predstave. U njoj je nekoliko scena divljaštva u kojima je studentski pokret uprizoren kao linč-gomila, što smatram neistinitim. Blokadu Filozofskog fakulteta u Zagrebu, primjerice, pamtim po vrlo konstruktivnom, smirenom i nenasilnom pristupu traženja studentskih prava za besplatno školovanje i protiv klerikalizacije visokog školstva, dok u predstavi dernjava i naguravanje »studentskog pokreta« podsjeća na falange nogometnih navijača. Ima i jako puno sumnjičavosti prema samoj ideji da bi bar neka žena mogla sebe vidjeti izvan najbanalnijih klišeja o »obaveznom« (k tome heteroseksualnom) braku i djeci. Mislim da je kristalno jasno koliko je to konzervativna perspektiva. Što se tiče autorice dramskog predloška, u jednom od intervjua Bužarovska kaže da bi željela u svakoj svojoj zbirci imati priču »Osmi mart« i to kao apsurdnu i humorističku grotesku, a koja u jednoj od njenih tekstova završava »povraćanjem na sve što je lažno u društvu«.

Nisam razgovarala s redateljicom Ruždjak Podolski, ali moj je dojam da je i ona željela napraviti panoptikum svega što je lažno u ženskim životima. I u zagrebačkoj predstavi žene povraćaju na sceni i ta je gesta veoma važna: zlo im je od svih mogućih maltretiranja koje trpe. Jedan od razloga za operno prenaglašeno povraćanje je i taj što junakinje 21. stoljeća više »ne žele biti dostojanstvene«. Pod dostojanstvom se u predstavi smatra tiho trpljenje, dok se kao navodna suprotnost dostojanstvu navodi ili psovački bijes ili gruba, ponekad i vulgarna ogorčenost. Ali to je i slijepa pjega predstave u cjelini: puno se toga želi izbaciti iz junakinja, doslovce u značenju povraćanja društvenih otrova, ali katarza (u prijevodu: čišćenje) zahtijeva i novi način mišljenja. Tog horizonta ženske snage, malih solidarnosti, uspostavljene bilo osobne bilo profesionalne etike, nekonvencionalnosti, prkosne samosvijesti i sličnih tekovima feminizma u predstavi kronično nedostaje. I zato imamo dojam da možda epskoj ženskoj samomržnji jest postavljena točna dijagnoza, ali još smo daleko od toga da se robinjica patrijarhata probudi iz bajke o svojoj tobože »neizbježnoj« bračnoj ćeliji.

BEZ NOVIH UVIDA

Gledano u cjelini, »Moj muž« ostavlja dojam predstave koja zabavlja publiku svojim malim satiričkim okrutnostima, grabi prema finalu u sve brojnijoj glumačkoj formaciji, vješto gomila svoje prizore i žonglira ženskim portretima, ali na kraju ne donosi nove uvide.

Presscut d.o.o. -- Domagojeva 2, 10000 Zagreb, Croatia -- tel.: +385 1 4550 385, fax.: +385 1 4550 407 -- www.presscut.hr -- helpdesk@presscut.hr